

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.ф.н. Калина Грозева Лукова
за дисертационен труд на тема

„РЕЦЕПЦИЯТА НА ДАНТЕ В ТВОРЧЕСТВОТО НА Т.С. ЕЛИЪТ“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Област на висше образование: 2. Хуманитарни науки

Професионално направление: 2.1. Филология

Научна специалност: Литература на народите на Европа,

Америка, Африка, Азия и Австралия

автор: Христо Василев Димитров

Представеният дисертационен труд включва увод, четири глави, заключение и библиография от 142 единици, в общ обем 196 стр.

Концепцията на изследването е ясна, промислена и многократно се обговаря в детайли в процеса на анализ.

В увода прецизно се формулират обектът, целите и методологията на работа. Изборът на основните стихотворения на Т. С. Елиът до 1942 г.: „Любовната песен на Дж. Алфред Пруфрок“ (1915), „Геронтион“ (1920), „Пустата земя“ (1922), „Кухите хора“ (1925), „Пепелната сряда“ (1930) и „Четири квартета“ (1936-1942) е обоснован с продуктивните възможности за интертекстуален анализ с поемата „Божествена комедия“ на Данте.

Спрямо хронологията на изследването се дефинират три цели: да се докаже, „че в поезията между 1915 г. – 1922 г., макар че черпи вдъхновение от определени моменти от „Ад“, Елиът се отклонява от Дантевия разказ, като го доразвива или променя; че в поезията между 1925 г. – 1930 г. препратките на Елиът към Дантевото „Чистилице“ са в съответствие с текста на Данте, и че Елиът не се опитват да променя или доразвива разказа на поклонника; че в „Четири квартета“ препратките на

Елиът не само напълно съответстват на някои описателни аспекти от разказа на поклонника от „Рай“, но и на сложните символични и теологични значения на Дантевия разказ.(10-11 стр.)

Чрез постоянни компаративистични срезове се търси: да се обоснове влиянието на Данте върху Елиът; да се реализират недостатъчно изследвани паралели; да се проучи паратекстовата и вътрешнотекстовата връзка с Емили Хейс.

Характерно за изследователския подход на Х. Димитров е, че в началото на всяка глава се очертава аналитичната проблематика, а в края ѝ се представят съответните резултати.

В Първа глава „Защо Данте? Изследване отвъд въздействието на Лафорг, Бодлер и Шекспир“ авторът демонстрира отличната си теоретична подготовка и уменията си да извежда и сравнява различни критически тези. За да докаже изпреварващото влияние на Данте върху Елиът, в сравнение с Бодлер и Шекспир, той подробно анализира есетата на Елиът за Милтън, есето и лекцията му за Данте, идеите на Маркърс, Кермоде, Патеа, Хулме, Манганиело. Акцентирам върху изведената теза за „амбицията на самия Елиът да затвърди класицизма в контекста на модернизма“.

(стр.9)

С втора глава „Пътуване през ада: Дантевото влияние в „Пруфрок“, „Геронтион“ и „Пустата земя“ започва паралелното съпоставително оттласкване на анализа между Елиът и Данте. Вдъхновяваща за изследването е идеята на Мангелиано, че основните поеми на Елиът представляват умалена версия на „Божествена комедия“. Поемите от периода 1915-1922г. „Пруфрок“, „Геронтион“, „Пустата земя“ препращат към „Ад“, а основанията са директна междутекстовост (епиграфът към „Пруфрок“ е цитат от Песен

27) и бележките към „Пустата земя“ като алюзия към Песен 3, Песен 4, Песен 33. Отчитайки постиженията на критиката (съпоставителния анализ на Манганиело върху Елиът и Данте), Христо Димитров се насочва към недостатъчно изследвани, „дребни, но съществени за рецепцията детайли“. Чрез дискурсивен анализ авторът сравнява като раздвоени в същността си герои Гуидо и Пруфрок, но на принципа на контраста и иронията.

Цитатната стратегия, алюзиите, интересът към словесни детайли е видим в паралелния анализ между Песен 33 и „Геронтион“: напр. „ветрените пространства“, „домът, изложен на течения под „ветрения рид“ и Птоломея като „ветровит дом“; метафората за изгубеното зрение.

Христо Димитров убедително демонстрира уменията си за продуктивен междутекстов анализ, чрез който се търсят надграждащи значения при Елиът. Ще открие паралела между лондонските чиновници и душите в предверието на ада, и метафоричното съполагане между Лондонския мост и ладията на Харон.

Интересно е и проблематизирането на безличността, анонимността (похвата контрапасо) при Данте и Елиът, и спецификата при Елиът.

В трета глава „Пътят към покаянието: паралели между „Кухите хора“ и „Пепелната сряда“ на Елиът, и „Чистилице“ на Данте“ сравнителният анализ реконструира религиозната символика и извежда перифрастични сходства, отчитайки приемането на англокатолицизма от Елиът. Духовните трансформации на героя от „Пепелната сряда“ се обосновават с ключови препратки към сцени, мотиви, символи в „Чистилице“ и пътуването на Данте.

С подробни и детайлни анализи Христо Димитров тълкува сходни значения в символиката на орела; мотивите за светлината и тъмнината; символните проекции на Градината при двамата поети; семантичните значения на образа на Мистериозната дама от „Пепелната сряда“, като проекция на Матилда и Беатриче.

Емблематичен за компаративистичния поглед на Христо Димитров е фрагментът за сините скали от поемата на Елиът и за синьо-черните скали на Данте. Визуалните асоциации излъчват библейската символика за покаяние и пречистване, адекватна и за героя на Елиът.

Подобно е символистичното придърпване между слепотата на кухите хора от поемата на Елиът и защитите клепащи на каещите се от „Чистилице“, като алюзия за духовна слепота.

В трета глава Христо Димитров приносно се присъединява към дебата за отношенията на Елиът и Емили Хейл. Неговата теза е, че поетът превръща Хейл в своя муза, вдъхновяваща го за нова поезия, подобно на Данте и Беатриче.

В четвърта глава „Пътят към Емпирея: паралели между „Четири квартета“ и Дантевия „Рай“ отново е активизирана визуалната символика на съпоставими образи: Райската градина и розовата градина на Елиът; реката от светлина в Рая и бързият поток в поемата на Елиът.

Образец на сравнителен и рецептивен анализ е паралелът между розата на Данте („Рай“) и розата на Елиът („Четири квартета“) в множество съвпадащи значения и прикосновения.

Убедително се използва техниката на двойниците: две розови градини, река и поток; визуалната система на мистичните видения и на светлината; концептуалното разплитане на теологичните и на символичните значения на

божественото цвете или „мигът на розата“ при Елиът; препратките в парадигмата мистична роза – мистични женски образи, с “озезаема преданост към Данте“. (172 стр.)

Значим момент за изследването е семантичната игра между светлина и зрение, в която проглеждането (вглеждането) на Данте и на героя на Елиът е знак за духовно съзряване. В тези аспекти е съпоставимо и видението за Мистичната роза и на Бог в нея.

Заключението резюмира концептуалния и изследователски ход на дисертацията, като акцентира върху ключовите съпологания и техния ефект върху поемите на Елиът.

Дисертационният труд на Христо Димитров е първото цялостно сравнително изследване на поемите на Т. С. Елиът до 1942 г. и на „Божествена комедия“ на Данте в българската литературна критика. Негови безспорни достойнства са: детайлните и прецизни анализи чрез различни компаративистични техники; отличното познаване и добросъвестно използване на литературни източници; достигането до приносни резултати в паралелни срезове на идейно, символично и семиотично ниво.

Работата би спечелила от по-голяма прецизност в стилово и езиково отношение.

По темата на дисертацията са публикувани 3 статии в нереферирани издания с научно рецензиране, които открояват основни изследователски тези.

Авторефератът на дисертационния труд представя прецизно и подробно концепцията и проблематиката на изследването, коректна е справка за научните приноси.

Заключение: Дисертационният труд „Рецепцията на Данте в творчеството на Т.С.Елиът“ на Христо Василев Димитров е задълбочено и приносно научно изследване. Това ми позволява с убеденост да препоръчам на уважаемото Научно жури да присъди на Христо Василев Димитров образователната и научна степен „Доктор”, Област на висше образование: 2. Хуманитарни науки, Професионално направление: 2.1. Филология, Научна специалност: Литература на народите на Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия.

30.08.2024 г.

Рецензент: проф. д.ф.н. Калина Лукова

REVIEW

by Prof. Kalina Grozeva Lukova, DSn,

of dissertation paper for on topic

“DANTE’S RECEPTION IN T. S. ELIOT’S WORKS”

for awarding the educational and scientific degree “Doctor”

Higher education field 2. The Humanities

Professional line 2.1. Philology

Scientific speciality: Literature of the peoples of Europe,

America, Africa, Asia and Australia

author: Hristo Vasilev Dimitrov

The presented dissertation includes introduction, four chapters, conclusion and references on 142 units, in total volume 196 pages.

The research concept is clear, considered and repeatedly bespoken in detail during the analysis process.

The object, goals and methods of work are precisely formulated in the introduction. The choice of the main T.S. Eliot’s poems until 1942: “The Love Canto of J. Alfred Prufrock” (1915), “Gerontion” (1920), “The Waste Land” (1922), “The Hollow Men” (1925), “Ash Wednesday” (1930), “Four Quartets” (1936-1942) is grounded by the productive possibilities of intertextual analysis with Dante’s poem “The Divine Comedy”.

Three objectives are defined in view of the research work chronology: to be proven “that in the poetry between 1915 – 1922, although gathering inspiration from certain moments of “Hell”, Eliot deviates from Dante’s story by developing further or changing it; that in the poetry between 1925 – 1930 Eliot’s references to Dante’s “Purgatory” are in conformity with Dante’s text and that Eliot is not trying to change or develop further the pilgrim’s story; that in “Four Quartets” Eliot’s references not only fully correspond to certain descriptive aspects of the pilgrim’s story in “Paradise”, but also to the complex symbolic and theological meanings of Dante’s story. (page 10-11)

Through constant comparativistic cuts it looks for: Dante’s influence on Eliot to be substantiated; not sufficiently researched parallels to be realized; the paratextual and intrstextual relation with Emily Hale.

Characteristic for H. Dimitrov’s research approach is that the analytic set of problems is outlined at the beginning of each chapter and at its end – the relevant results are presented.

In the first chapter “Why Dante? A study beyond the influence of Laforgue, Baudelaire and Shakespeare”, the author is demonstrating his perfect theoretical knowledge and skill to extract and compare different critical theses. In order to prove the forestalling influence of Dante over Eliot, in comparison with Baudelaire and Shakespeare, he analyses in detail the essays of Eliot on Milton, the essay and his lecture on Dante, the ideas of Marcus, Kermode, Patea, Hulme, Manganiello. I emphasize on the deduced thesis about “the ambition of Eliot himself to assert the classicism in the context of modernism”. (page 9)

With chapter two “Journey through Hell: Dante’s influence in “Prufrock”, “Gerontion”, and “The Waste Land” the parallel comparative thrust of the analysis between Eliot and Dante

starts. Inspiring for research is Manganiello's idea that the main poems of Eliot represent a reduced version of "The Divine Comedy". The poems from the period 1915-1922 "Prufrock", "Gerontion", "The Waste Land" refer to "Inferno" and the grounds are direct intertextuality (the epigraph to "Prufrock" is a quotation from Canto 27) and the notes to "The Waste Land" are allusion to Canto 3, Canto 4, Canto 33. Taking into account the achievements of the criticism (the comparative analysis of Manganiello on Eliot and Dante), Hristo Dimitrov focuses on not sufficiently studied, "small, but substantial for the reception details". Through discursive analysis, the author is comparing as split in their essence characters Guido and Prufrock, however, on the principle of contrast and irony.

The quotation strategy, allusions, interest to verbal details are visible in the parallel analysis between Canto 33 and "Gerontion": for example "the windy spaces", "the home exposed to draughts under the windy ridge" and Ptolomaea as "a windy home", a metaphor of the lost sight.

Hristo Dimitrov convincingly demonstrates his skills of productive intertextual analysis, through which upgrading meanings with Eliot are sought. I shall distinguish the parallel between the London officials and the souls in the limbo, and the metaphoric juxtaposing between London Bridge and Charon's boat.

It is also interesting the problematizing of the lacking in personality, the anonymity (the contrapasso device) with Dante and Eliot, and the specifics with Eliot.

In the third chapter "The road to repentance: parallels between "The Hollow Men" and "Ash Wednesday" by Eliot and "Purgatory" by Dante, the comparative analysis reconstructs the religious symbolic and deducts periphrastic resemblances, taking into account Eliot's acceptance of Anglo-Catholicism. The spiritual transformations of the character in "Ash Wednesday" are substantiated by key references to scenes, motifs, symbols in "Purgatory" and Dante's journey.

By elaborated and detailed analyses, Hristo Dimitrov is construing similar meanings in the symbolic of the eagle; the motifs for the light and the darkness; the symbolic projections of the Garden with both poets; the semantic meanings of the Mysterious Lady's image in "Ash Wednesday", as a projection of Matilda and Beatrice.

Emblematic for the comparativistic vision of Hristo Dimitrov is the fragment about the blue cliffs from Eliot's poem and the blue-black rocks of Dante. The visual associations radiate biblical symbolic of repentance and purging, also adequate for the character of Eliot.

Similar is the symbolic pulling between the blindness and the hollow men from Eliot's poem and the stitched eyelids of the repentants from "Purgatory", as allusion of spiritual blindness.

In chapter three, Hristo Dimitrov joins with contribution the debate about the relationships between Eliot and Emily Hale. His thesis is that the poet turns Hale into his muse, inspiring him for new poetry, similar to Dante and Beatrice.

In chapter four "The road to Empyrean: parallels between "Four Quartets" and Dante's "Heaven", again the visual symbolic of juxtaposing characters is activated: Eden and the rose garden of Eliot; the river of light in Heaven and the rapid stream in Eliot's poem.

An example of comparative and receptive analysis is the parallel between Dante's rose ("Heaven") and Eliot's rose ("Four Quartets") in numerous coinciding meanings and touches.

The twins technique is convincingly used: two rose gardens, a river and a brook; the visual system of mystic visions and of the light; the conceptual disentangling of the theological and of the symbolic meanings of the divine flower or “the instant of the rose” with Eliot; the references in the paradigm mystic rose – mystic female images, with “tangible devotion to Dante”. (page 172)

A significant moment of the research is the semantic play between light and vision, in which the beginning to see (the staring) of Dante and of the character of Eliot is a sign of spiritual maturity. In such aspects is also possible to juxtapose the vision of the Mystic rose and God in it.

The conclusion summarizes the conceptual and research progress of the dissertation by emphasizing on the key juxtapositions and their effect on Eliot’s poems.

The dissertation paper of Hristo Dimitrov is the first overall study of T. S. Eliot’s poems up to 1942 and of Dante’s “Divine Comedy” in the Bulgarian literary criticism. Its indisputable merits are: the detailed and precise analyses through various comparativistic techniques; the excellent knowledge and conscientious use of the literary sources; the achievement of contributive results in parallel cuts through on conceptual, symbolic and semiotic level.

The work could have gained from better precision in stylistic and linguistic aspects.

Three articles have been published on the topic of the dissertation in non-referenced editions with scientific reviewing, which outline basic research theses.

The author’s summary is presenting precisely and in detail the concept and the range of aspects of the research work, the reference of the scientific contributions is correct.

Conclusion: The dissertation work “Dante’s Reception of T.S. Eliot’s Works” of Hristo Vasilev Dimitrov is a profound and contributive scientific research. This allows me with conviction to recommend to the honorable scientific jury to confer TO Hristo Vasilev Dimitrov the educational and scientific degree “Doctor”, Higher education field 2. The Humanities, Professional line 2.1. Philology, Scientific speciality: Literature of the peoples of Europe, America, Africa, Asia and Australia.

30.08.2024

Reviewer: Prof. Kalina Grozeva Lukova, DSn

(signature)